

TARIK TEZEL **SETBİR** Başkanı Tarık Tezel'den **süt** sektörü için ilginç bir öneri geldi. **Et ve Süt Kurumu**'nun sektöre ağabeylik yapmasını isteyen Tezel, "Et krizinde nasıl canlı hayvan ve karkas et ithalatı yapıldıysa şimdi de **süt** tozu ihracatı için aynı model tersine denenmeli" diyor... **IDRİZ ÇOKAL**

"Market zincirlerinde satılan çığ sütler sağlıklı değil"

SÜT tüm dünyada en stratejik sektörlerden biri. Dünyada toplam **süt** üretimi 800 milyon ton seviyesinde. Avrupa Birliği ülkelerinin tamamında ise 161 milyon ton çığ **süt** üretilirken Türkiye'de bu rakam 18.6 milyon ton. Kırmızı ette ise dünya genelinde 82.3 milyon tonluk üretim söz konusu. AB ülkelerinde ise bu rakam 8.7 milyon ton. Türkiye'nin toplam et üretimi de 1 milyon 115 bin ton seviyesinde. 2017 yılında ise 1.3 milyon tonluk bir üretim bekleniyor. Bu rakamlardan da görüldüğü üzere Türkiye bu alanlarda dünyanın sayılı ülkelerinden biri. Avrupa Birliği içindeki payı **sütte** yüzde 11, kırmızı ette yüzde 15 düzeyinde.

Türkiye'de **süt**, tarım sektörünün en önemli alt segmentlerinden biri olup ekonomik büyüklük olarak tarım içinde yüzde 14 civarında paya sahip. Ülkemizde **süt** ve **süt** ürünleri sektöründe faaliyet gösteren yaklaşık bin 500 işletme bulunuyor. 34 bin çalışan olan sektörde 13 milyar TL ciro gerçekleşiyor. 2015 yılında sanayi tarafından 1.4 milyon ton içme **sütü**, 112 bin ton **süttozu**, 51 bin ton tereyağı, 669 bin ton **peynir**, 1.1 milyon ton **yoğurt** ve 626 bin ton **ayran** üretimi gerçekleştirildi.

Özetle, devasa bir sektörden bahsediyoruz. Sektör **SETBİR** (Türkiye **Süt**, Et, Gıda Sanayicileri ve Üreticileri Birliği) çatısı altında örgütlü. **SETBİR**'in Başkanlığına ise **Tarık Tezel** ya-

SETBİR
Başkanı
Tarık Tezel

pyor. Tezel, aynı zamanda sektörün lider şirketi **Sütas**'ın Yönetim Kurulu Başkanvekilliği ve **Sütas** Grubu şirketlerinden Tarımsal Faaliyetler A.Ş. Genel Müdürü.

Tarık Tezel ile "Dünya Gıda Günü" nedeniyle Bursa Karacabey'deki **Sütas** Çiftliği'nde sohbet ettik...

Süt sektörü 2008 yılında ciddi bir sarsıntı geçirdi. Sektör şu anda ne durumda? Üretici ile sanayicinin arası iyi mi?

Süt fiyatları şu anda 115 kuruş, 6 kuruş da çığ

süt primi var. Bu fiyatlar epey bir zamandır böyle. Zaman zaman masada fiyat pazarlıkları yaşanıyor. Ancak restleşme söz konusu değil.

Süt sektörü restleşmez. Biz üretici ve sanayicilerin restleşme lüksü yoktur. Hep söylediğim bir şey var: Sermayedarınız kim olursa olsun hepimizin patronu tüketici. Patron her sabah okulu-

na gitmeden bizim **sütümüzü** bekleyen bu memleketin çocukları. O patrona doğru ve kaliteli ürünü götürebilsek maaşımızı da hak ederiz, sektörümüzü de geliştiririz, yatırımlarımızı da artırırız. Onlar takdir ederse, her gün tüketirse sektör büyür. Yaptığımız iş kutsal. O çocuklar bu ülkenin geleceği. Onların protein kaynağıyız. Bütün Batı ülkeleri bunu yapıyor. Sektörün en büyük sorunu kayıt dışılık. Toplam **süt** üretiminin halen yüzde 50'si kayıt dışında. Bununla mücadele etkin hale gelmeli.

Siz kayıt dışı ile mücadele diyorsunuz ama çığ **süt** satışı daha kurumsal bir hale geliyor.

Market zincirlerinde artık stmatikler var. Bunlar kayıt dışını değil mi?

Maalesef biz sokak stcs ile uğraşırken şimdi de marketler ve süt ürünleri satan bazı noktalarda çiğ süt satışları başladı. Pazarlarda bile rahat bir şekilde satılıyor. Hatta ambalajlı sütten daha pahalıya satıyorlar. Ciddi olarak uyarıyorum. Market zincirlerinde satılan çiğ sütler sağlıklı değil. Biz süt toplama işinin her kademesini denetliyoruz. Bu stmatiklerde hijyen konusunda sıkıntı var. Süt sağıldıktan hemen sonra 4 derecenin altına inmeli. Buralara ulaşan sütlerde ciddi bakteriler oluşuyor. Halk sağlığını tehdit ediyor. Biz bu konuda Bakanlık nezdinde girişimlerde bulduk. Bakanlık yakın bir zamanda etkin bir denetim başlatacak. Umarız market zincirleri çiğ süt satışını bırakır.

Türkiye’de süt arzı yeterli mi? Okul sütü kampanyası nasıl gidiyor?

Biz okul sütü uygulamasının yıl boyunca devam etmesini istiyoruz. Süt, ekim sonundan itibaren bollaşır. şubatta en üst seviyeye çıktığı için okul sütü uygulaması ikinci dönemde yapılıyor. Biz bunun her iki sömestr döneminde de yapılmasını istiyoruz. Bu şekilde sütteki arz fazlası da çekilir. Hem retici hem de sanayici rahatlar. Arz ve fiyat istikrarı sağlanır.

Süt tozu retimiyile arz istikrarı sağlanmıyor mu? Süt tozunda ne durumdayız, ihracat var mı?

Süt tozu yatırımı çok önemli. Sütün bol olduğu dönemde süt tozu yapılarak saklanır. 10-11 kilo sütten 1 kilo süt tozu çıkıyor. Süte ihtiyaç olduğu dönemde ise bu tozlar devreye girerek üretimde istikrar yakalanıyor. Artık birçok firmanın süt tozu rimi var. Bunu gerektiğinde ihraç edebilmeli. Her firmanın kişisel çabası var elbette. Ama biz bu noktada Et ve Süt Kurumu’nun devreye girmesini istiyoruz. Nasıl et krizinde canlı hayvan ve et ithalatı yaptılarsa, benzer bir durumu süt tozunda bu için tersini yapmalıyız. Kurum sektöre ağabeylik yapmalı. Tek elden ihracat yaparak uluslararası piyasalarda gcl olmalıyız.

Türkiye’nin hedef pazarları nereler olmalı? Avrupa Birliği’ne ihracat mümkün m?

Avrupa Birliği’nde şu anda sütün kilosu

“Etten sütten kesilmedik”

Son iki yıldır, Türkiye’de i konjonktürün ötesinde, dünya ile paralel tüketim alışkanlıkları nedeniyle değişiklikler oluyor. Türkiye zorlu bir süreçten geçiyor. Terör olayları, hain darbe girişiminin etkileri, Suriye’deki karışıklık gibi çok önemli olaylar yaşanıyor. Olağanüstü bir dönemden geçiyoruz. Ama piyasadaki tüketime baktığımızda insanların karamsarlık içinde olmadığını görüyoruz. Türkiye etten sütten kesilmiyor. Bu kadar badire atılan Türk halkı etini sütünü almaya devam ediyor. Yoksa et fiyatları, süt fiyatları niye yüksek olsun. Hem süt rimi hem de et rimi artıyor. Sektrede yatırımlar devam ediyor. Kimsede karamsarlık yok.

22 cent. Bizde ise 35 cent seviyesinde. Diğer maliyetlerle 40 euro cent’in üzerine çıkıyor. Bu fiyatlarla bizim Avrupa Birliği ülkelerine ihracat yapmamız zor. Ancak Avrupa dışındaki ülkelerde, Afrika, Ortadoğu, Rusya ve Türk Cumhuriyetleri’ne Et ve Süt Kurumu’nun önderliğinde daha fazla ihracat yapabiliriz. Biz süt fiyatları düşsün demiyoruz. Üretici bizim baş tacımız. Biz sanayiciler üreticileri düşünmek zorundayız. Stelk hassas bir sektör. Biz birbirimizden ayrı hareket edemeyiz. Üretici, sanayici ve tüketicisi hep birlikte mutlu olabilmeli. Satamadıktan sonra hiçbir malın değeri yoktur. Sütün sübvanse edilmesi lazım. Yoksa piyasanın dışında kalırız. şu anki fiyatlarla piyasanın dışında kalıyoruz. Desteklemeler yetersiz. Gayret çok büyük ama destekler henüz yeterli değil. Et ve Süt Kurumu’nun sektöre ağabeylik yapması bu noktada çok önem arz ediyor.

Öyle ama kurum aynı zamanda size rakip oluyor, mağazalar açıyor. Bu durumu nasıl görüyorsunuz?

Bize rakip olmuyor. Bu konu çok speküle ediliyor. Mağaza sayısı öyle çok değil. 25 mağazası var. Belli bölgelerde piyasayı izlemek, nabzını tutmak ve sektörün içinde bulunduğu şartları görebilmek için adeta laboratuvar mağazalar bunlar. Sahanın nabzını tutuyorlar. Bu iyi bir şey. Hep kamu pratiği, sahayı bilmiyor diye şikayet etmiyoruz mu? Bilmek için çalıştıklarında da karşılarında durmalıyız.

Türkiye’de hayvancılık sayısı olarak hangi seviyede? Türkiye’de neden büyük çiftlikler yok?

Öncelikle sosyal açıdan bakmak lazım. Hayvan sayısından önce bir materyal büyüklüğüne ve onu işleyecek insan sayısına bakmak lazım. 2008’de hata yapıldı. Hayvancılığa teşvik verildi ama bu işe girenler sektörden değildi.

Avukatı, doktoru yatırım yaptı.

Anlayan anlamayan hayvan iftliği kurdu. Türkiye’nin üreticiye ihtiyaı var. Bizim reticinin elindeki hayvan sayısını artırmaya çalışmamız lazım. Bunun için de ona modern hayvancılık tekniklerini öğretip, babadan, dededen kalma ezberlerini bozmamız lazım. Çiğ sütteki en önemli so-

run kalite. **Süt** işinin bir işletme mantığıyla yapılmasını öğretilmelidir.

Peki, bu işe gireceklere ne öneriyorsunuz?

Avrupa ülkelerinde aile işletmeleri yaygındır. Bir aile 200-250 baş hayvan besler. Bu işletmeyi de karı koca ve çocukları yönetir. Bizde ise hayvancılık hanı-

ma ek gelir mantığıyla yapılır. Birçok yerde ikinci iş gibi yapılıyor. İşletme mantığı yok. Türkiye şartlarında, bugünkü fiyatlarla 50 baş hayvanı olan bir aile çok rahat bir hayat sürer. Ama öncelikle işletme mantığıyla hareket edilmeli. Bu iş bir meslek olarak görülmeli. Bunu yaygınlaştırmak için de sektör örgütü olarak SETBİR'e ve firmalara önemli iş düşüyor. Bizler üreticilerimizi eğitiyoruz. Ama bu konuya daha çok

"ASÜD üyelerini yuvaya bekliyoruz"

Sektörde bir dönem ayrışma oldu. Bir grup arkadaşımız **ASÜD**'ü (Ambalajlı **Süt** ve **Süt** Ürünleri Sanayicileri Derneği) kurdu. Hem **SETBİR**'e hem de **ASÜD**'e üye olan firmalar var. Sektörler bölünüp parçalanmamalı. Tek çatı altında toplanmalıyız. Türkiye ismi bizde... Hem et hem de **süt** sektörünü temsil ediyoruz. Onları da saygıyla karşılıyoruz. **Süt** ve et sanayinin gelişimi ve bu sanayinin tüketicinin layık olduğu boyutta gelişmesi için çalışıyoruz. 54 firma, 92 şahıs üyemiz var. Birbirimizle çok görüşüyoruz. Hatta birbimizle iş de yapıyoruz. Yuvada yerleri, sofrada tabakları hazır. Yuvaya dönmelerini bekliyoruz.

önem vermeliyiz.

16 Ekim Dünya Gıda Günü ile ilgili bir mesajınız var mı?

Dünyada gelişmiş ülkeler arz fazlası yaşarken diğer tarafta belli ülkelerde sıkıntı yaşanıyor. Dolayısıyla yakın geleceğin dünyasının liderleri daha çok savaşan, daha çok silah üreten değil, insanlara eşit, kolay sağlıklı bir gıda erişimine önderlik edenler olacaktır. Her

şeyden önce gıda erişiminin bir pazar anlayışında olmasının ötesinde temel bir hak olduğu bilinciyle hareket etmeliyiz. Dünya 7 milyarlık bir nüfusa sahip. Ama kendi kendini besleyecek potansiyeli de var. Bu potansiyelin öncelikle iyi niyetli ve homojen hale gelmesi için yatırım olanaklarının Birleşmiş Milletler nezdindeki ülkelerin temel

gıda politikaları ile desteklenmesi gerekiyor. Açlık sınırındaki ülkelere yatırımların artırılması teşvik edilmeli. O bölgelerdeki sıkıntıları gidermek için ülkeler arası politikalar geliştirilmeli.

"Tire'den sonra sırada Bingöl var"

Tarik Tezel aynı zamanda **Sütaş** Yönetim Kurulu Başkanvekili. Yakalamışken **Sütaş**'ı sormadan edemedik. **SETBİR** Başkanı olduğu için bu konuya girmek istemese de kısa bir değerlendirme almayı başardık. **Tarik Tezel**, **Sütaş**'ın yatırımlara devam ettiğini belirterek şu

bilgileri aktardı: "**Sütaş** bugün Bursa Karacabey ve Aksaray'da iki fabrikada üretim yapıyor. Günlük 2 bin 250 ton **süt** işliyor. Tire fabrikasını da bir buçuk aya kadar açacağız. Gönümüzden geçen Tire yatırımını devreye alırken şartlar elverirse Bingöl yatırımının da temelini atmak. Bu tesisle birlikte 3 bin tona yaklaşacağız. **Sütaş**'ın yurtdışında Makedonya'da bir tesisi var. Bir yatırım da Bükreş'te yapılıyor. Toplam 5 bin kişi istihdam ediyor. 2 milyar TL'nin üzerinde de ciro var. Eğer Ortadoğu'da barış hakim olursa bu bölgede de bir tesis açmak istiyoruz. Irak ya da Suriye'de yatırım yapabiliriz. **Sütaş**'ın 10 bin başlık **süt** çiftliği var. İki Bursa Karacabey'de biri Aksaray'da. Şimdi besi çiftliği de kuracağız. Her iki doğumdan biri erkek buzağı oluyor. Biz erkekleri ve **sütten** kesilenleri et işi yapan kurumsal firmalara veriyoruz. Şimdi Aksaray'da 5 bin baş hayvanlık bir besi çiftliği kuracağız. Böylece hayvanlarımızı daha değerinde satacağız. Et sektörüne asla girmeyeceğiz. Sadece besi çiftliği kuracağız. Ayrıca çiftçileri eğitebilmek için iki tane örnek çiftliğimiz var. Biri 75 baş, biri 50 baş hayvan büyüklüğünde. Ayrıca damızlık seçme çiftliğinde de hayvanların ıslahını yapıyoruz. Enerji şirketimizde hayvanların gübresi ve tesislerdeki atıklardan enerji üretiyoruz. Tesislerde kullanılan elektriğin yüzde 40'ına denk geliyor. Hedefimiz tamamını kendimiz üretmek. Gübreleri de yem üreticisi tedarikçilerimize veriyoruz."

